

РЕЦЕНЗІЇ

Гринюк В. О.,
доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правосуддя
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка, адвокат

Попелюшко В. О.,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
директор Навчально-наукового
інституту права ім. І. Малиновського

ТЕОРЕТИКО-ПРАКСЕОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ¹

Ратифікація у 1997 році Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кардинально змінила пріоритети судового захисту, а також вимоги до процесуальних дій та рішень слідчого, прокурора та суду. Саме з метою ефективного виконання завдань кримінального судочинства, у КПК України 2012 року через призму гарантій, визначених у Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини та рішень Європейського суду з прав людини, винесених проти України, знайшли відображення низка положень, спрямованих на забезпечення законності, змагальності та гуманності судочинства, насамперед у сфері застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Нові реалії, в яких знаходиться Україна у зв'язку з європейською інтеграцією та приведенням кримінального процесуального законодавства до норм і принципів міжнародно-правових актів, ви-

кликають необхідність переосмислення багатьох положень кримінального процесу, передусім пов'язаних з кримінальним процесуальним примусом.

Адже, захист прав, свобод та законних інтересів особи, а також суспільства та держави від кримінальних правопорушень у сучасних умовах неможливо забезпечити без ефективного дотримання європейських та міжнародних стандартів кримінального судочинства, а їх імплементація у вітчизняне законодавство є особливою необхідною. Насамперед це стосується регламентації заходів забезпечення кримінального провадження (оскільки саме ці процесуальні дії найбільше обмежують права та свободи громадян).

Відтак, посилення процесуальних гарантій реалізації прав, свобод і законних інтересів особи у кримінальному провадженні, а також удосконалення регулювання кримінальної процесуальної діяльності не може здійснюватися у відриві від загальноновизнаних міжнародних правових

¹ Фаринник В.І. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика: монографія. К.: «Алерта», 2017. 548 с.

стандартів і практики Європейського суду з прав людини, як регулятора правових елементів підтримання правопорядку, охорони миру та безпеки людства.

Проте, науковці, політики та експерти-практики так і не дійшли згоди у питаннях загального підходу до найбільш ефективної системи заходів забезпечення кримінального провадження, який варто запровадити в Україні. А останні події в країні засвідчують, що виключне право держави на примус не у всіх випадках застосовується відповідно до вимог КПК.

Відтак, деякі питання й досі або залишилися нерозглянутими, або залишаючись дискусійними, потребують додаткового опрацювання. У зв'язку з цим, актуальним є комплексне дослідження інституту заходів забезпечення кримінального провадження з метою використання його результатів на законодавчому рівні та у правозастосовній практиці.

В умовах постійного оновлення кримінального процесуального законодавства, передумовою якого є виважене поєднання стандартів, прийнятих у правових системах країн європейського співтовариства та США, із надбаннями історичного та практичного досвіду діяльності органів досудового розслідування, адвокатури та суду, проведення комплексного аналізу теорії та практики застосування заходів забезпечення кримінального провадження є перспективним напрямом наукових досліджень.

Відтак праця Фаринника Василя Івановича є комплексним монографічним дослідженням багатогранних актуальних проблем застосування заходів забезпечення кримінального провадження в кримінальному процесі, вирішення яких має суттєве значення для вдосконалення діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю з однієї сторони, а також захисту прав і свобод людини з іншої.

В роботі міститься глибокий і всебічний аналіз кримінальних процесуальних норм та інститутів з теми дослідження. Поряд з цим запропоновано вирішення низки

проблемних теоретичних питань, які мають не лише наукове, а й практичне значення для вдосконалення правового регулювання заходів забезпечення кримінального провадження, що особливо важливо в умовах сучасних реформування кримінального процесуального законодавства.

Рецензована праця як фундаментальне наукове дослідження, що є результатом плідного творчого пошуку автора, заслуговує лише на високу оцінку. Робота може успішно використовуватися для проведення галузевих досліджень, формування методологічних засад теорії кримінального процесу, у ході навчального процесу викладачами, студентами, а також практичними працівниками при провадженні досудового розслідування. Необхідно звернути увагу й на ті елементи змісту, де автором зазначаються перспективи подальших досліджень, ставляться проблеми для їх попереднього теоретичного вирішення, що необхідно взяти до уваги послідовникам у розробці проблематики застосування заходів забезпечення кримінального провадження.

Більшість наукових досліджень з питань застосування заходів забезпечення кримінального провадження відображають лише окремі аспекти їх обрання чи реалізації в кримінальному провадженні, не претендуючи на роль фундаментального наукового дослідження. Робота ж Фаринника В.І. за своєю композиційною структурою відображає логічно пов'язані теоретичні та практичні питання, що свідчить про комплексний характер проведеного дослідження.

З наукової точки зору дана робота достатньо цікава та обґрунтована, викладені матеріали розміщені послідовно, мова дослідження доступна та виразна. Структура роботи логічно побудована, завдяки чому досягається поставлена мета.

Зміст роботи Фаринника В.І. свідчить про опрацювання автором значного обсягу літературних джерел та нормативно-правових актів, аналіз яких дозволив сформулювати відповідні висновки, що забезпечило їх достатню аргументова-

ність та достовірність. Це дає підстави стверджувати про досконале вивчення та розуміння автором теми, усвідомлення її важливості та необхідності оптимального вирішення не тільки на науковому, а й на практичному рівнях.

Дослідник не обмежився колом процесуальних аспектів застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а звернув увагу й на історичні передумови, які сприяли зародженню подібних механізмів, на сутність та місце процесуального примусу і заходів забезпечення кримінального провадження у системі завдань кримінального судочинства, загальні правила їх застосування, що дозволило сформулювати власне бачення окресленої проблематики, запропонувати авторське тлумачення таких заходів і їх класифікації.

Фаринник В. І. не обмежив предмет свого дослідження вітчизняним законодавством, а й використав позитивний зарубіжний досвід, що сприяло формуванню практичних рекомендацій щодо вдосконалення важливих аспектів кримінального провадження. Так, досить позитивно виглядають намагання впровадити у кримінальний процес України здобутки та надбання європейських і американських вчених-процесуалістів та практиків, застосувати та використати досвід пострадянських країн з найбільш проблемних у вітчизняній правозастосовній практиці.

Заслуговує на увагу й те, що автором застосовується комплексний підхід під час дослідження окремих аспектів застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Це зокрема стосується проаналізованих Фаринником В. І. заходів процесуального примусу, пов'язаних із забезпеченням необхідної поведінки учасників кримінального судочинства,

запобіжних заходів, як пов'язаних з тимчасовою ізоляцією особи, так і не пов'язаних з тимчасовою ізоляцією особи, що у своїй сукупності становлять цілісну систему забезпечення кримінального провадження для досягнення його дієвості.

Значний практичний інтерес становлять запропоновані автором положення щодо подальшого удосконалення організації контролю та нагляду при застосуванні заходів забезпечення кримінального провадження, які дозволять оптимізувати діяльність керівників органів досудового розслідування (від начальника слідчого відділення до начальника Головного слідчого управління), а також прокурорів і слідчих суддів.

Запропонований автором науковий підхід до аналізу як реформування правової системи в цілому, так і визначення шляхів удосконалення процедури застосування заходів забезпечення кримінального провадження забезпечив одержання результатів, які представляють значний практичний процесуальний інтерес для діяльності правоохоронних органів, суду та адвокатури у цьому напрямі.

Вони підтверджують успішне вирішення поставлених автором завдань. Сформовані висновки і пропозиції можуть використовуватись у навчальному процесі, в практичній діяльності, а також у законотворчій діяльності при удосконаленні інституту заходів забезпечення кримінального провадження.

Насамкінець слід зазначити, що рецензована монографія В. І. Фаринника «Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика» цілком відповідає вимогам, що висуваються до наукових видань, є актуальною та своєчасною, заслуговує на увагу всіх небайдужих до проблем кримінального процесу.

Пропонується монографія:

Фаринник В. І. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження: теорія та практика: монографія. К.: «Алерта», 2017. 548 с.

У монографії на підставі аналізу правозастосовної практики, нормативно-правових актів і літературних джерел комплексно досліджено проблеми застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Визначено загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження. Розглянуто особливості реалізації заходів забезпечення кримінального провадження в кримінальному провадженні України та зарубіжних країн. Теоретичні положення поєднуються з прикладами помилок, порушень законності і позитивного досвіду, які є найбільш розповсюдженими у процесуальній діяльності сторони захисту та обвинувачення (слідчих, прокурорів).

Праця може бути корисною для науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, практичних працівників правоохоронних органів, суддів і адвокатів та всіх, хто зацікавлений проблемами кримінального процесу.